

ویژگیهای دوره رشد

www.ketab.ir

مؤلف: سعید رستمی

بهار ۹۵

سرشناسه: رستمی، سعید، ۱۳۶۴-

عنوان و نام پدیدآور: ویژگیهای دوره رشد/ سعید رستمی

مشخصات نشر: تهران - اندیشگان ۱۳۹۵ -

مشخصات ظاهری: ۸۴ص.: جدول، نمودار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۱۰-۲۹-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتاب حاضر با حمایت مالی کانون همیاری نور آفرینش منتشر شده است.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۸۳-۸۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: کودکان - رشد

موضوع: Child development

موضوع: کودکان - رشد

موضوع: Child care

شناسه افزوده: کانون همیاری نور آفرینش

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ و ۹۰۱/ RJ

رده بندی دیویی: ۶۱۸/۹۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۰۴۸۵۵

انتشارات اندیشگان با حمایت مالی کانون همیاری نور آفرینش

عنوان: ویژگیهای دوره رشد

مؤلف: سعید رستمی

مدیر هنری: علی عشقی

ناظر فنی علمی: صدیقه طلائی

صفحه آرا: نسرین حاجی علی

نوبت چاپ: بهار ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است.

آدرس: تهران - میدان انقلاب اسلامی - خیابان کارگر شمالی بالاتر از نصرت - پلاک ۱۱۵۰

تلفن: ۶۶۵۶۹۸۹۱ و ۶۶۹۳۱۶۶۹ دورنگار: ۸۹۷۸۴۵۵۸

وب سایت: www.hamyari.co

فهرست مطالب

۸	 مقدمه
۱۱	 اهمیت نگارش کتاب
۱۴	 معرفی
۱۴	 تعریف
۱۵	 ابعاد رشد و تکامل
۱۵	 رشد بدنی
۱۵	 رشد ذهنی
۱۶	 رشد عاطفی
۱۶	 رشد اجتماعی
۱۷	 مهم‌ترین ویژگی‌های رشدی کودکان
۱۸	 رشد مهارت‌های کودک
۱۹	 ۱- مهارت‌های جسمانی
۱۹	 ۲- مهارت‌های کلامی
۱۹	 ۳- مهارت‌های شناختی
۱۹	 ۴- مهارت‌های اجتماعی
۲۰	 مراحل رشد جسمانی کودک
۲۰	 ۱- مهارت ماهیچه‌های بزرگ بدن
۲۰	 ۲- مهارت ماهیچه‌های کوچک بدن
۲۱	 مراحل رشد کلامی کودک
۲۲	 یادگیری زبان به این دلیل اهمیت دارد
۲۲	 مراحل رشد شناختی کودک
۲۴	 مراحل رشد اجتماعی کودک
۲۵	 مراحل رشد کودکان از بدو تولد تا ۶ سالگی

- ۲۶..... روند تکامل
- ۲۶..... اثر تولد بر کودک
- ۲۷..... آنچه نوزاد حس می کند
- ۲۷..... وزن هنگام تولد
- ۲۸..... آزمون آپگار
- ۲۹..... یک ماهگی
- ۲۹..... دو ماهگی
- ۳۰..... در دو ماهگی کودک شما قادر است
- ۳۰..... سه ماهگی
- ۳۱..... در سه ماهگی کودک این مهارتها را تسلط می کند
- ۳۱..... چهار ماهگی
- ۳۲..... کودک شما در فاصله ۴-۶ ماهگی قادر خواهد بود
- ۳۲..... پنج ماهگی
- ۳۳..... شش ماهگی
- ۳۴..... کودک در ۶ ماهگی قادر خواهد بود
- ۳۴..... هفت تا ده ماهگی
- ۳۵..... در ۱۱ ماهگی کودک شما قادر است
- ۳۵..... دوازده ماهگی
- ۳۶..... کودک شما در یک سالگی قادر است
- ۳۶..... یک سالگی تا ۱/۵ سالگی
- ۳۷..... به این ترتیب در ۱۸ ماهگی کودک شما قادر است
- ۳۷..... ۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی
- ۳۹..... مراحل رشد و تحول انسانی (چهار سالگی)
- ۳۹..... خصوصیات جسمانی-حرکتی
- ۳۹..... خصوصیات عقلی-ذهنی
- ۴۰..... خصوصیات عاطفی

۴۱	 خصوصیات اجتماعی
۴۶	 ه- محیط فیزیکی
۴۶	 و- عوامل روانشناختی
۴۶	 ز- آلودگی به عفونتها و انگلها
۴۷	 مراحل تکاملی رشد کودک
۴۷	 رشد جسمی در کودکان
۴۹	 وزن
۵۰	 قد
۵۱	 دور سر
۵۲	 ویژگیهای اساسی مراحل رشد از نظر پیاژه
۵۲	 ۱- مرحله حسی و حرکتی (از تولد تا دو سالگی)
۵۳	 ۲- دوره پیش عملیاتی
۵۴	 ۳- مرحله عملیات عینی (از هفت تا پانزده سالگی)
۵۶	 ۴- مرحله تفکر انتزاعی « عملیات صوری از ۱۱ تا ۱۵ سالگی
۵۷	 خصوصیات بدنی کودکان
۵۷	 کودکان ۶ تا ۹ سال (دوره ابتدایی)
۵۹	 کودکان ۹ تا ۱۲ سال (دوره ابتدایی)
۵۹	 خصوصیات ذهنی
۵۹	 کودکان ۶ تا ۹ سال (دوره ابتدایی)
۶۰	 کودکان ۹ تا ۱۲ سال (دوره دوم ابتدایی)
۶۲	 خصوصیات اجتماعی
۶۲	 کودکان ۶ تا ۹ سال (دوره ابتدایی)
۶۳	 کودکان ۹ تا ۱۲ سال (دوره ابتدایی)
۶۶	 خصوصیات اخلاقی
۶۶	 کودکان ۶ تا ۹ سال (دوره ابتدایی)
۶۷	 کودکان ۹ تا ۱۲ سال (دوره ابتدایی)
۶۸	 خصوصیات عاطفی

۶۸	 کودکان ۶ تا ۹ سال (دوره اول ابتدایی)
۶۹	 کودکان ۹ تا ۱۲ سال (دوره دوم ابتدایی)
۷۸	 کاربردهای آموزشی نظریه ویگوتسکی
۷۹	 مقایسه نظریه های ویگوتسکی و پیاژه
۸۰	 مراحل رشد شناختی برونر
۸۱	 نتیجه گیری
۸۲	 راهکارها
۸۳	 منابع

مقدمه

دوره ابتدایی کودکی از مهم‌ترین دوره‌های رشد و تحول آدمی است و از آن‌جا که توجه به ویژگی‌های مختلف رشد کودکان برای معلمان، مدیران و مربیان بسیار حائز اهمیت است. در این کتاب به مهم‌ترین جنبه‌های رشد کودکان دوره ابتدایی اشاره می‌شود. دوره ابتدایی به دو دوره اول و دوم قابل تفکیک است. در دوره ابتدایی کودکان ۶ تا ۹ ساله در کلاس‌های اول، دوم و سوم قرار می‌گیرند و دوره دوم شامل کودکان ۹ تا ۱۲ ساله است که در کلاس چهارم، پنجم، ششم و هفتم تحصیل می‌کنند.

عوامل زیستی همانند، می‌دانند باعث تشابه کودکان در بسیاری از موارد شود ولی از آن‌جا که هر فرد ترکیب یگانه‌ای از ژن‌ها را داراست در معرض مجموعه یگانه و خاصی از تجارب قرار می‌گیرد و به این ترتیب کودکان از دیدگاه متفاوت می‌شوند. قابل ذکر است که گرچه همه کودکان از الگوی رشد یکسانی تبعیت می‌کنند ولی تفاوت‌های ارثی و تجارب محیطی سبب می‌شود که هر یک منطبق با ترتیب خاص خود قدم در این مراحل بگذارد. نکته قابل توجه اینست که جایگزینی هر ویژگی در یک دوره قرار دادی است و فرایند رشد آن چنان ثابت و خط‌کشی شده نیست که هر تعمیمی در آن فقط در یک دوره خاص کاربرد داشته باشد و به دلیل وجود تفاوت‌های فردی بعضی از خصوصیات در این دو دوره با هم تداخل دارند.^۱

مهم‌ترین خصوصیات کودکان دوره ابتدایی را می‌توان به خصوصیات بدنی، ذهنی، اجتماعی، اخلاقی و عاطفی دسته‌بندی نمود که در ادامه به اختصار به هر یک از این ویژگی‌ها اشاره می‌شود.

مدیریت در دنیای امروز نقش اساسی و حیاتی دارد. به طوری که آلفرد مارشال، اقتصاددان انگلیسی می‌گوید «اگر همه سرمایه‌ها و ابزارهای تولید در جهان به یکباره نابود شوند، ولی علم و هنر مدیریت باقی بماند؛ تولید، توسعه، و پیشرفت همچنان ادامه خواهد داشت».^۱

پیشگیری فزاینده جامعه، پیشرفت علم، تکنولوژی، و به تبع آن نیازمندی‌ها و گسترش سازمان‌ها ایجاب می‌کند که مدیران ماهر و کارآمد در اداره مؤثر سازمان‌ها استفاده شود، زیرا بازده عملکرد معقول مدیران است که موجب بقا و رشد سازمان می‌شود،^۲ اثربخشی و کارایی مدیران نیز مستلزم داشتن مهارت‌های مدیریتی است و نقصان هر یک از مهارت‌ها احتمال موفقیت مدیر و نهایتاً احتمال موفقیت سازمان را به عنوان یک کل کاهش می‌دهد. بنابراین، هر یک از مهارت‌ها جهت انجام وظایف مدیریت مجتمع‌های روستایی اهمیت دارند.^۳ به عبارت دیگر، صلاحیت و کیفیت مدیریت مجتمع‌های روستایی از نظر مهارت‌های مدیریتی، یکی از مهم‌ترین عوامل استمرار موفقیت در سازمان آموزش و پرورش است. مدیران مجتمع‌های روستایی برای داشتن کارایی لازم و بالا بردن انگیزه بالای معلمان نیازمند مهارت‌های اساسی هستند.^۴ این مهارت‌ها و توانایی‌های فعالیتهای مدیران را در شغل خود، و در خارج از محیط شغلی، کارآمد می‌سازد و وجود آنها برای نیل به بهره‌وری

۱. بیان، ۱۳۷۰، ص ۲۰.

۲. نژاد پاریزی و ساسان گهر، ۱۳۷۱.

۳. اندرسون، ۱۹۹۸، ص ۱۹.

۴. جاسبی، ۱۳۷۶، ص ۲۱۴.

سازمان ضروری است، و تسلط بر آنها به مدیران رضایت بیشتری می دهد و آنها را مطمئن می سازد که به پیشرفت و ترقی نیاز دارند. بنابراین، مدیران مدارس نیز با توجه به نقش حساسی که در اداره مدارس دارند باید دارای تواناییها و مهارتهای خاصی باشند تا بتوانند به طور اثر بخش و کارآمد وظایف خود را در مدرسه انجام دهند. از طرف دیگر، یکی از ملاکهای اثربخشی مجتمعهها پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است که تحت تأثیر عوامل مختلف وجه در مدرسه قرار دارد. با توجه به اینکه در فعالیتهای مجتمعهها مدیر نقش فعال و تعیین کننده ای دارد، اگر مدیر دارای مهارتهای اساسی باشد، بدون شک فعالیتهای مدرسه بهتر انجام خواهد شد و به تبع آن پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز مطلوب خواهد بود.

میزان انگیزه معلم نیز یکی از مهم‌های نظام آموزشی کارآمد است و از جمله مسائلی است که مدیر مدرسه با آن سروکار دارد. با توجه به نقش حساس مدارس در توسعه جامعه و پیشبرد اهداف تعلیم و تربیت، مسئله کتاب حاضر این است که میزان آگاهی معلمان، مدیران و معاونین دوره ابتدایی از ویژگیهای ابعاد رشد دانش آموزان شهرستان نورآباد به چه میزان می باشد.

اهمیت نگارش کتاب

سال‌های آغازین زندگی کودک، یکی از مهم‌ترین دوره‌های رشد او به شمار می آید و آنچه در این دوران رخ می دهد به طور اساسی بر رشد بعدی کودک اثرگذار است. از آنجا که اساس شخصیت فرد در دوره دبستانی شکل می گیرد. محققان و صاحب نظران آرایه آموزش‌های اثر بخش در این دوران را برای رشد بعدی کودک بسیار مهم می دانند. اکثر مطالعات و پژوهش‌ها نشان می دهد محیط خانواده پاسخ‌گوی رشد اجتماعی کودک بعد از

چهار سالگی نیست و کودکان در این سن، نیاز به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی بیشتری دارند و حضور در محیط‌های دبستانی این امکان را به آنها می‌دهد تا با کودکان همسن و سال خود ارتباط برقرار کرده و به تدریج مهارت‌های اجتماعی لازم را برای برقراری روابط اجتماعی به دست بیاورند.^۱

از طرف دیگر، کودک برای برخورداری کامل از آموزش‌های دوره ابتدایی، نیاز به یک انضباط فکری دارد که به طور معمول خانواده قادر به فراهم ساختن آن نیست. حال آنکه در دوره پیش‌دبستان، ریبیان از طریق فعالیت‌های مختلف مثل بازی و کارهای دستی به تدریج نظم و انضباط ذهنی لازم را در کودکان ایجاد می‌کنند. به عنوان مثال، کودک نیاز دارد بتواند برای ساعتی در کلاس درس بماند و توجه خود را معطوف به مطالب آموختنی کند و برای کودکانی که یکباره از محیط خانواده به دبستان وارد می‌شوند مدت‌ها طول می‌کشد تا خود را با مقررات و انضباط دروس سازگار کنند و گاه بعضی کودکان به علت نداشتن مهارت و زمینه لازم، برای سازگار شدن با مقررات و انضباط دبستانی، یا نسبت به محیط دبستان نگرش منفی پیدا کرده و آن محیط را کمر می‌کنند و عذاب‌آور می‌بینند، یا حالاتی چون گریز از مدرسه و ترس از مدرسه را در آنها ایجاد می‌شود.^۲

در دوره دبستان، مدیران، معاونان و معلمان از طریق فعالیت‌های مختلف مثل بازی و کارهای دستی به تدریج نظم و انضباط ذهنی لازم را در کودکان ایجاد می‌کنند. مرحله آموزش دبستانی، همچنین به متخصصان سنجش استعدادها و توانایی‌های تحصیلی کودکان اجازه می‌دهد به موقع توانایی‌ها و ناتوانایی‌های ذهنی و میزان آمادگی کودکان را برای حضور در آموزش‌های دبستانی مورد سنجش قرار دهند و کودکانی را نیز که از این بابت نیازمند آموزش‌های جبرانی هستند، شناسایی کنند. یکی از مشکلات نظام آموزشی

۱. میرعابدینی، ۱۳۸۵.

۲. میرعابدینی، ۱۳۸۵.

کشور نبود سنجش زود هنگام و به موقع در مورد میزان آمادگی کودک برای استفاده از آموزش های دوره ابتدایی و نیز شناخت توانمندی ها و ناتوانایی های تحصیلی و رشد جسمانی است.^۱

طرف دیگر کودکان خانواده های محروم، به طور معمول از یک محیط خانوادگی غنی از لحاظ امکانات پرورشی و آموزشی بر خوردار نیستند و در صورت عدم برخورداری از آموزش های دبستانی قادر به رقابت با کودکان دیگر نخواهند بود. آموزش های دبستانی موجب می شود کودکان طبقات محروم زمینه های لازم را برای اینکه به طور تقریبی هم سطح کوکان طبقات متوسط و مرفه شوند، پیدا می کنند. همچنین کودکان اقلیت های قومی و زبانی، نظیر زنان تسلط بر زبان رسمی کشور، در مقایسه با کودکان دیگر بسیار ضعیف تر هستند و این امر مشکلاتی را در زمینه کسب مهارت های کلامی برای آنان ایجاد می کند. علاوه بر این آموزش های دبستانی در زمینه یادگیری زبان، حساب کردن، خواندن و نوشتن نیاز به پیش زمینه هایی دارد که می توان آنها را در مقطع دبستان به تدریج به کودکان آموزش داد، به طور مثال کار کردن با قلم و کاغذ و نیز توانایی دسته بندی کردن پیش زمینه های لازم به ترتیب برای خواندن، نوشتن و محاسبه کردن به شمار می آید. چند عامل اجتماعی و اقتصادی نیز بر اهمیت و ضرورت آموزش دبستانی می افزاید.^۲

آموزش های دبستانی موجب می شود کودکان طبقات محروم زمینه های لازم را برای اینکه به طور تقریبی هم سطح کودکان طبقات متوسط و مرفه شوند، پیدا می کنند.

۱. بنی هاشم و غلام زاده صفار، ۱۳۸۸

۲. علوی، ۱۳۷۹